

The Unique Halachik Status of Chodesh Nissan

ויקרא ט:א

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מִשָּׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י שם

ויהי ביום השמיני – למילואים, הוא ראש חדש ניסן, שהוקם המשכן בו ביום, ונטל עשר עטרות השנויות בסדר עולם (סדר עולם רבה ז').

שפתי חכמים שם

ונטל עשר. ומ"ה קאמר בה"א הידיעה השמיני המיוחד משום ה' עטרות שנטל, ואלו הן, ראשון למעשה בראשית, ראשון לחדשים, ראשון לנשיאים, ראשון לכהונה, לעבודה, לירידת האש, לאכילת קדשים, לאיסור הבמות, לשכון שכינה בישראל, לברך את ישראל:

מסכת מגילה כ"ט.

מתניתין: ראש חדש אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת אחרת. בשניה זכור, בשלישית פרה אדומה, ברביעית החודש הזה לכם

רש"י שם

מתני' קורין בפרשת שקלים – להודיע שיביאו שקליהן באדר כדי שיקריבו באחד בניסן מתרומה חדשה כדאמרינן בגמרא.

ומפסיקין לשבת הבאה – מלומר פרשה שנייה כדי שתקרא פרשת זכור בשבת הסמוכה לפורים לסמוך מחיית עמלק למחיית המן.

פרה אדומה – להזהיר את ישראל לטהר שיעשו פסחיהן בטהרה.

ברביעית החודש הזה לכם – ששם פרשת הפסח, ובש"ס ירושלמי גרסינן אמר ר' חמא בדין הוא שיקדום החודש לפרשת פרה שהרי באחד בניסן הוקם המשכן ושני לו נשרפה הפרה, ומפני מה הקדימוה שהיא טהרתן של ישראל.

מסכת מגילה ל.

ברביעית החודש הזה ומפסירין {יחזקאל מ"ה:ט', י"ח} כה אמר ה' [אֱלֹהִים] בְּרֵאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ

יחזקאל מ"ה:י"ח

(יח) כה אמר אֲדֹנָי אֱלֹקִים בְּרֵאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ בֶּן־בֶּקֶר תָּמִים וְחֹטְאֵת אֶת־הַמִּקְדָּשׁ: (יט) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחֹטְאֵת וְנָתַן אֶל־מִזְבֵּחַת הַבַּיִת וְאֶל־אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה לְמִזְבְּחָם וְעַל־מִזְבֵּחַת שַׁעַר הַחֹצֵר הַפְּנִימִית: (כ) וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשַׁבְּעָה בְּחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שִׁגְוֹ וּמִפְּתֵי וּכְפָרְתָם אֶת־הַבַּיִת: (כא) בְּרֵאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ יוֹם לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם הַפֶּסַח חֹג שְׁבַע יָמִים מִצֹּת יֶאֱכַל:

רמב"ם תפילה וברכת כהנים י"ג:כ"א

נמצאת אומר שפעמים תהיה הפסקה בין שבת ראשונה ושניה, או בין שניה ושלישית, ופעמים תהיה שתי הפסקות, בין ראשונה ושניה ובין שניה ושלישית, אבל בין שלישית לרביעית אין מפסיקין:

ערוך השולחן אורח חיים תרפ"ה

וכתב הרמב"ם בפרק שלושה עשר מתפילה דין כא, וזה לשונו: נמצאת אומר שפעמים תהיה הפסקה בין שבת ראשונה ושנייה, או בין שנייה לשלישית. ופעמים יהיו שתי הפסקות: בין ראשונה לשנייה, ובין שנייה לשלישית. אבל בין שלישית לרביעית – לא יפסיק. עד כאן לשונו. והטעם: דשקלים ו"זכור", וכן "זכור" ופרה – אין להם שייכות זה, לזה ולכן יכולין לעשות הפסקה ביניהן. אבל פרה וחודש שייכות זה לזה, לפיכך אין לעשות הפסקה ביניהם.

Yesod from Rabbi Daniel Fridman

The Arba Parshiyot are one unit, with Chodesh Nissan being the climax. Hilchos Shekalim are found in Seder Mo'ed and the Rambam's Hilchos Zemanim. Even Parshat Shekalim is a preparation for Chodesh Nissan and the Hashra'as Hashechinah in the month of Nissan.

ירושלמי מגילה ג'ג

רבי לוי בשם רבי חמא בר חנינה: אין מפסיקין בין פרה להחודש.

הררי קדם פורים סימן רה

ונראה הביאור, דמבואר כאן בירושלמי דהנך ד' פרשיות אינם ד' חיובים נפרדים, אלא כולם חיוב א' של ד' פרשיות ויש צירוף בינים, ויש כלל בין איזה פרשה ניתן להפסיק ובין איזה פרשה לא ניתן להפסיק, ודוק

שולחן ערוך אורח חיים תכ"ט:ב

(ב) אין נופלין על פניהם בכל חדש ניסן, ואין אומרים צדקתך בשבת במנחה, ואין מספידין בו, ואין מתעניין בו להזכיר בצבור; והבכורות מתעניין בו בערב פסח. **הגה:** גם אין אומרים צדוק הדין בכל חדש ניסן. ונהגו שאין מתעניין בו תענית קלל, אפילו יום שמת בו אביו או אמו; אבל תענית חלום, מתעניין. ואין אומרים מזמור לתודה ואל אקה אפים נלמנצח בערב פסח ולא ביום טוב (מנהגים). ונהגין להרבות קצת באכילה ושתייה ביום אחר החג, והוא אסרו חג (גמרא ורש"י פרק לולב).

משנה ברורה שם

(ז) בכל חדש ניסן – מפני שיי"ב נשיאים הקריבו ביי"ב ימים וכל ימי הקרבן היה יו"ט שלו, וע"פ ימי הפסח גופא ואסרו חג א"כ יצא רוב החודש בקדושה לפיכך עושין כולו קודש:
(ח) צדקתך – גם אין אומרים בחודש ניסן היה רצון שאחר קריאת התורה, ואין מזכירין בו נשמות, וגם צדוק הדין והקדיש שאחריו אין אומרים. והכלל דצדוק הדין וצ"צ ורחום וחנן שוין וכן בע"ש ועיו"ט אחר חצות אין אומרים אבל בער"ח וערב חנוכה אחר חצות אומרים צדוק הדין. וטוב לקרות בניסן בכל יום הנשיא שלו וביום י"ג פרשת בהעלתך עד כן עשה את המנורה [אחרונים]:
(י) אפילו יום וכו' – היינו בכל החודש ניסן וכן ער"ח אייר ג"כ אין מתעניין אפילו הנוהגים להתענות בכל ער"ח, אבל החתן והכלה ביום חופתם נוהגים להתענות אפילו בר"ח ניסן מטעם שיתבאר בסימן תקע"ג [אחרונים]:

שולחן ערוך אורח חיים תקע"ג:א'

להגה: מי נשיש לו נשואין בחנכה אין לו להתענות, אבל אם יש לו נשואין בניסן מתענה ביום חפתו, אפילו בראש חודש ניסן, מפני שהוא אחד מן הימים שמתענים בהם, כדלקמן סוף סימן תק"פ (הגהות מנהגים ולקוטי מהר"ש).

משנה ברורה שם

(ז) בניסן מתענה – דמה שזהירין שלא להתענות בניסן אינו אלא מנהג [ב"ח] ולפ"ז ה"ה ל"ג בעומר והימים שמר"ח סיון עד שבועות והימים שבין יוה"כ לסוכות אבל באסרו חג ובט"ו באב ובט"ו בשבט אינו מתענה כיון שהזכר בגמרא [מ"א] ויש מקילין בכל הימים שא"א בהם תחנון:
(ח) ביום חופתו – ואפילו אלמן שנשא אלמנה ג"כ צריכין שניהם להתענות. והטעם מפני שבאותו יום מוחלין להן על עונותיהן ויתודה על עונותיו באותו היום. ועוד טעם שמא יהיו שכורים בשעת קדושין:

כף החיים אורח חיים תכ"ט:ב'

(לד) שם בהגה. ונהגו שאין מתענין בו תענית כלל. אין למדין מן הכללות אפי' במקום שנאמר בו חוץ לתענית חתנים ג"כ מתענים בו אפי' בר"ח ניסן עצמו כמ"ש הרב לקמן סי' תקע"ג יעו"ש. א"י או ח'. וכ"כ הר"ז או ט' דחתן וכלה ביום חופתם נוהגין להתענות אפי' בר"ח ניסן. ח"א כלל קי"ט או א'. אכן בס' עמודי שמים ח"ב דט"ו ע"א כתב דמה שאנחנו מקילין בתענית מיתת או"א ודכותה בתענית חתן היינו משום דאתי מנהג ומבטל מנהג וכ"ה העיקר. יעו"ש. וכ"כ בס' חקת הפסח דאפי' חתן ביום חופתו ואפי' בר"ח ניסן די"א שהוא תענית צדיקים (כמ"ש לקמן סי' תק"פ) לא יתענה יעו"ש. ועיין לקמן סי' ת"ע או י"ב.

ערוך השולחן אורח חיים תכ"ט

(א)

ניסן הוא ראש החודשים. ומפני גדולתו לכן אף על פי שהשנה מונין מתשרי, מכל מקום החודשים מונין מניסן שנאמר: "החדש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחדשי השנה". כלומר: שמפני שהוא הראש לכל החודשים – לכן ישאר ראשון למנין החודשים. ומה הוא גדולתו של חודש ניסן? מפני שבו היתה יציאת מצרים. שבזה נגלה השגחת ה' יתברך על ברואיו, ואותותיו ונפלאותיו; ושמשלם רע לרשע כרשעתו, ומשלם טוב לאוהביו. כמו שהכה לפרעה ולמצרים, וגאל את ישראל.

(ב)

ולמה נבחר החודש הזה? מפני שהמצרים עבדו לטלה, שהוא ראש המזלות באפודת העגולה, ומזל טלה משמש בחודש ניסן. ופרעה סמך על כוחו ומזלו. ולכן אף כי במכת ברד נשבר לבו הזונה, עד שאמר "ה' הצדיק, ואני ועמי הרשעים" – מכל מקום אחר כך במכת ארבה הרים ראש, כדכתיב: "ויגרש אותם". ובמכת חושך יצא בחוצפה גדולה, עד שאמר למשה רבינו: "אל תוסף ראות פני". והטעם: מפני שאז קרב ימי ניסן, ובטח על מזלו שבחודש הזה. וזהו שאמר הקדוש ברוך הוא למשה: "החדש הזה לכם ראש חדשים". כלומר: החודש הזה שפרעה ממתין עליו – יהיה לכם ראש חודשים. שבזה תתברר כי אין ממש במזלות. וה' הוא האלקים, בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, אין עוד; וישראל הם עם סגולתו. ולכן ראשון הוא לכם לחודשי השנה.

(ג)

ומפני גדולת החודש הזה – גם המשכן הוקם בראש חודש ניסן, כדכתיב ב"פקודי": "והנשיאים הקריבו" יום יום קרבנותיהם לחנוכת המזבח, כדכתיב ב"נשא", וכל נשיא עשה ביומו יום טוב. וכן לעתיד לבוא – עתיד בית המקדש להבנות בניסן, כדתניא בפרק בתרא דמסכת סופרים. ואומר שם דלפיכך אין אומרים תחינות כל ימי ניסן, ואין מתענין עד שיעבור ניסן, לבד הבכורות שמתענין בערב פסח. ואין אומרים "צדקתך צדק" בשבת במנחה, ואין מספידין בו. גם אין אומרים צדוק הדין. ומדברי רבינו הבית יוסף מבואר דרך לגזור תענית בציבור אסור. אבל יחיד בפני עצמו – יכול להתענות. שכתב: אין מתענין בו להזכיר בציבור. אבל רבינו הרמ"א כתב: שנהגו דאין מתענין בו תענית כלל, אפילו יום שמת בו אביו או אמו. וחתן ביום חופתו – יכול להתענות, כמו שכתבתי לקמן סימן תקעג. ותענית חלום – פשיטא שמתענין, ואינו צריך למיתב תענית לתעניתו כבשבת ויום טוב.

ואין לשאול: איזה יש להימים שאחר הפסח? דיש לומר: הואיל שיצא רוב החודש בקדושה (מגן אברהם סעיף קטן ג). ובאמת אין צורך לזה, דכל חודש ניסן קדוש, מפני הטעמים שבארנו. ואם התענה בשבת שבתוך ניסן תענית חלום, וצריך למיתב תענית לתעניתו – יתענה ביום מחר, אף שהוא בניסן (שם סעיף קטן ו). אך אם היה סמוך לעשירי לחודש – יניח התענית עד יום זה, מפני שהוא תענית צדיקים, מטעמים שיתבארו בסימן תקפ. וכן ראש חודש בעצמו – יתבאר בסימן תקעג שיש מתענים, עיין שם (שם).

The Aruch Hashulchan blends the Halacha and Hashkafa of Chodesh Nissan. There are sources to indicate that the true source of Kedusha of Nissan is the Mishkan. Yet, there are other sources which point to Pesach. In fact, the pessukim in the Haftorah for Parshas Hachodesh in Yechezkel mention both the Mikdash AND Pesach. The Aruch Hashulchan points out that it's all one source: Recognizing Hashgachas Hashem. Yetzi'as Mitzrayim, like the Mishkan, teaches us that Hashem is closer to us than we would have thought.

שולחן ערוך אורח חיים רכ"ו:א

הַיּוֹצֵא בַּיּוֹם הַזֶּה אֵילָנוֹת שְׂמוֹצִיָּאִין פְּרַח, אֹמֵר: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא חָסַר בְּעוֹלָמוֹ כְּלוּם, וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהֲנוֹת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם; וְאִינוּ מְבָרְרִים אֶלָּא פְּעַם אַחַת בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, וְאִם אַחַר לְבָרַךְ עַד אַחַר שֶׁגִּדְלוּ הַפְּרוֹת, לֹא יִבְרַךְ עוֹד.

משנה ברורה שם

(א) בימי ניסן – אורחא דמלתא נקט שאז דרך ארצות החמים לבלבל האילנות וה"ה בחודש אחר כל שרואה הבלבול פעם ראשון מברך [אחרונים]:

(ב) פרח – דוקא פרח הא עלים לחודיה לא ואף בפרח דוקא באילני מאכל שמזה הפרח עתיד להתגדל פרי אבל אילני סרק לא [אחרונים]:

(ג) אלא פעם אחת – מדסתם משמע דאפי' על אילנות אחרים לא יברך וכנ"ל בסי' רכ"ה ס"י:

(ד) ואם איחר לברך וכו' – היינו אפילו לא ראה כלל מקודם אפ"ה אבד הברכה כיון שגדלו הפירות כ"מ בב"י אבל בא"ר הכריע לדינא דאם לא ראה מקודם לא אבד הברכה וכן משמע ג"כ בבאיור הגר"א דאפילו כבר גדל הפרי לא אבד הברכה ומ"מ אם כבר גדל הפרי ונגמר כל צרכו שראוי לברך עליה שהיינו משמע מפמ"ג וח"א ששוב אין כדאי לברך ברכה זו:

(ה) עד אחר שגדלו – אבל קודם שגדלו הפירות יוכל לברך ואפילו לא בירך בשעת ראה ראשונה [תשובת מהרי"ל סי' קמ"ג]:

כף החיים אורח חיים רכ"ו:א'

(א) [סעיף א'] היוצא בימי ניסן וכו' משמע מדברי הטור והש"ע דנקטו בימי ניסן דדוקא בימי ניסן ראוי לברך ברכה זו ולא קודם לכן ולא אח"כ וכ"מ מלשון הגמ' דקאמר האי מאן דנפיק ביומי ניסן וחזי אילני דקא מלבלבי וכ"כ הלק"ט ח"ב סימן כ"ח מדאמרו היוצא ביומי ניסן משמע דעל פרחי השקדים שממהרין הרבה קודם ניסן אין לברך יעו"ש. ומיהו י"א דיימי ניסן לא דוקא דה"ה בחודש אחר. א"ר אות א' בשם ס' צל"ד וכ"כ המח"ש ושאר מן האחרונים. אבל הברכ"י אות ב' כתב דברכה זו על דרך האמת שייכא דוקא לימי ניסן עכ"ל. וכ"כ בספרו מורה באצבע אות קצ"ח דהמדקדקים מקפידים שיהא בניסן דוקא ויהיה שתי אילנות ויוצאין לשדה לברך עכ"ל. וכ"כ בס' מועד לכל חי סימן א' אות ט' וכן מסיק הפתה"ד אות ב' ודחה דברי מי שכתב בשם ליקוטי האר"י דיכול לברך גם אחר ניסן יעו"ש. וע"כ כיון דאיכא פלוגתא בזה וכ"מ מלשון הגמ' דדוקא בניסן וגם ק"ל ס"ב להקל אין לברך אלא דוקא בניסן. וכן עמא דבר מיהו מי שאיחר ולא בירך בניסן נראה דיכול לברך אח"כ בלא שו"מ:

רמב"ם ברכות י"ג

היוצא לשדות ולגנות ביומי ניסן, וראה אילנות פורחות וניצנים עולים, מברך, ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות נאות כדי להתנאות בהם בני אדם:

שולחן ערוך יורה דעה ת"א:א'

(א) אין מניחין את המטה ברחוב בחל המועד, שלא להרגיל את ההספד, שאסור להרגיל את ההספד בחל המועד, אלא לכבוד תלמיד חכם; לפיכך אין מוליכין המת לבית הקברות בחל המועד, עד שיהיה כל הקבר מתקן ומזמן.

פרי מגדים אורח חיים משבצות זהב סימן תקמז

וכל שכן ערב פסח אחר חצות דזמן שחיתת הפסח דאין מספידין ג"כ אם לא לתלמיד חכם שמספידין בערב שבת וערב יו"ט אפילו ערב פסח אחר חצות דלא עדיף מחול המועד דמספידין עליו, עיין יורה דעה ת"א, ועיין סימן ת"כ ומג"א שם, ועיין סימן תקמ"ח שם יבואר עוד מדיני הבראה ושאר דינים השייכים לזה אי"ה:

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קסה

אם האבל בעצמו מותר להספיד מתו בחול המועד.

נשאלתי אם האבל עצמו מותר להספיד מתו בחוה"מ. והשבתי שלע"ד נוטה להתיר משום שהוא מחוייב בבכי שלשה ימים ועצם הבכי מצינו שאף לאחרים התירו דנשים במועד מענות שהוא באופן שכולן עונות, ולכן באבל עצמו המחוייב בכבודו אף לעורר אחרים שיבכו מסתבר שיכול אף להספיד. ועדיין צ"ע לדינא. אבל אמרו לי שיש באיזה ספרים שאון מותר להספיד מטעם שאינו מחוייב בשמחה דהא און פטור מכל המצות, וזה טעות לע"ד דאיסור הספד אינו משום חיוב שמחה דהא בר"ח וחנוכה ליכא חיוב שמחה ומ"מ אין מספידין וא כלא /וא"כ לא/ גרע חוה"מ מינייהו שיש בו איסור להספיד אף שלא מצד מצות שמחה ובאיסורים הא גם האון אסור. אך אולי יש להתיר כדנוטה הדעת שכתבתי. משה פיינשטיין.

משנה ברורה אורח חיים תקמ"ז:ה'

(ח) ולהזכיר נשמות – ואין זה מה שנוהגין להזכיר נשמות באל מלא רחמים שזה אף ברגל עצמו מותר ואינו הספד אלא שמתפללין עליהן:

שולחן ערוך אורח חיים ת"כ:ב (הלכות ראש חודש)

אומרים צדוק הדין וקדיש.

{הגה: ואין נוהגין כן. נעין ביוכה דעה סי' ת"א ס"ו בהגה. וכן בכל הימים שאין אומרים בהם תחנון (מנהגים), וכן בערב שבת אחר חצות. יש אומרים שאם קוברין מת בלילה שאין אומרים קדיש ולא צדוק הדין (כל בו).}

משנה ברורה שם

(ב) אומרים צדוק הדין וכו' – שאינו הספד אלא הודאה וקבלת דין שמים:

(ג) ואין נוהגין כן – שמרגיל להספד. וכתבו האחרונים שאפילו לחכם בפניו אין נוהגין בר"ח לומר צ"ה שהוא תחנה אלא דורשין עליו אם הוא בר הכי ואומרים קדיש אחר הדרשה:

שולחן ערוך יורה דעה שנ"ח:ג'

יש אומרים כשמגיעים עם המת לקברות, מעמידים אותו כל ד' אמות קדם שנקבר (שם וב"ז); וכן נהגו האדנא להעמידו ב' ג' פעמים קדם שאומרים עליו צדוק הדין, ובמים שאין אומרים צדוק הדין אין צריך להעמיד אותו (מ"כ בשם מהרי"ל).

ש"ך יורה דעה שם

(ד) מעמידים אותו כו' – כתב העט"ז וטעם ההעמדה שמעתי כדי להבריא רוחות הטומאה הרוצים להחזיק בו שלא להכניס עמו לקבורה כי כשמעמידים אותו הולכים להם ובימים שא"א בהם צדוק הדין א"צ להעמיד אותו כי ביום זה אין כל כך רוחות טמאות מצויות.